

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף מא

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מהי פרשת "שליחות יד"?

מבואר בגמ' שנחלקו בדברי המשנה בצורת השליחות יד של השומר, אם נטל ע"מ לשלוח יד או לגזול. ושורש הדבר האם בשליחות יד צריך חסרון או לא. עיקר הענין של חיוב השומרים ב"שליחות יד" מבואר בפרשת משפטים שחייבה התורה שבועת השומרים "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". ובדבר זה צריך להשכיל, מה ההוספה המיוחדת של "שליחות יד" מעבר לדיני גזילה. הרי שומר שהיה אסור לו להשתמש בחפץ ולעשות בו מאומה, נטלו ופשע בשמירתו, הרי הוא ככל שואל שלא מדעת וכדיני גזל. ונעלה את הדברים בקצרה כפי שכתב בקונטרס "שומרים הפקד" (ליד"ג הר"ג ש.ב. שליט"א פתח תקוה, תשסד).

כתב בשיטמ"ק, בביאור הסוגיא בפשט דברי המשנה "נטלה לצורכו", מבוארים ג' הגדרות בפשיעת השומר ובחיובו כלפי הבעלים, "לגזולה" "לשלוח בה יד" "שואל שלא מדעת". הצד המשותף לכולם שיש חיוב באונסים, אך החיוב הוא רק לאחר שהשומר עשה מעשה קנין ומשך לרשותו, כמבאר בסוגיא "וא לא משך". מבאר השיטמ"ק גם הריטב"א, "גזלן" ו"שואל שלא מדעת" הם שמות כללים השייכים בכל אדם שנטל דבר שאינו שלו, אך פרשת "שליחות יד" עניינה אך ורק ב"פקדון" בפרשת השומרים, שהרי שם אמרה תורה "אם לא שלח ידו". מעתה כתב השיטמ"ק, "**הנוטל לגזול** הוא והנוטל על דעת ליטלה כולה או מקצתה לעצמו או שיחסרנה ולא ישלם לבעלים והוא חייב באונסין מכיון שמשך לדעת כן ואף על פי שלא חסר. **והשולח יד בפקדון** דעתו ליטול ולמסור הכל או מקצת על דעת לשלם לבעלים. ובה נחלקו אם צריך חסרון לחיוב באונסין אם לא. **ושואל שלא מדעת** אין דעתו לחסר לבעלים כלום אלא שרוצה להשתמש בו ולהחזירו למקומו ואם הוא תשמיש שראוי לשכר דעתו לתת שכר לבעלים. ומיהו בתשמיש שהוא עושה יש קלקול למחומר של בעלים ואף על פי שאינו מתחסר בתשמיש אפשר היה דאידי דמטלטל לה תשבר או יארע בה נזק. דאלו דבר שאי אפשר לבא לידי נזק בטלטולו ליכא למאן דאמר דשואל שלא מדעת גזלן הוא דהא לא עביד ולא מידי. וכל זה מיוסדו של הרמב"ן. וכן נראה דעת רש"י לקמן".

מבואר בדברי הריטב"א, ענייני גזילה, הם כאשר נטל במשיכה על דעת שלא לשלם. ענייני שליחות יד, נוטל לעצמו אף שחושב לשלם לבעלים על מה שנטל. שואל שלא מדעת, לא מעוניין לחסר כלל אלא רוצה להשתמש ולהחזיר, אך בשימוש יכול להיות נזק כלפי החפץ.

ברש"י לפנינו (ד"ה ורבי נתן) מבואר שעיקר העניין בשליחות יד לחייב יותר מפרשת גזילה, כאשר לא גזל את הכל אלא רק מקצת, וזה הכוונה "שליחות יד" ליטול מקצת. ולשון רש"י "אפילו לא נטלה ע"מ לגזולה [כולה] אלא ע"מ לשלוח בה יד ולטול מקצתה". אמנם השיטמ"ק למד שעיקר החידוש בשליחות יד כאמור שנטל ע"מ לשלם לבעלים מתחייב בדין שליחות יד, ולמד כך אף בדעת רש"י כמבואר בסוף דבריו, אך ברש"י לפנינו כנזכר נראה שעיקר היסוד הוא מחמת שלא בא ליטול את הכל אלא מקצת. וכך נראה בדברי רש"י בשלהי הפרק (מד, א ד"ה ודיחא) "והנוטל פקדון ומגביהו על מנת לשלוח בו יד כל שלא שלח חסרו אינו מתחייב בהגבתו הואיל ולא נטלו ע"מ לגזול את כולו אלא לשלוח בו יד". כך מבואר אף ברשב"א ובר"ן לפנינו.

בתרומת הכרי (רצב) מחמת דברי הריטב"א לקמן מד ושם ברש"י, ביאר שיטת רש"י לחייב את השומר על הכל אף בנתכוון ליטול מקצת, אך כאשר ניתן לחייבו מצד פרשת גזילה לא צריך חסרון בפועל, אך בפרשת שליחות יד התחדש לחייבו על הכול אף שנתכוון לגזול ומגביהו הזו חלקו רש"י והריטב"א, לשיטת הריטב"א כל גזלן אף אם התכוון לגזול מעט מדין גזילה מתחייב על הכל. אך לרש"י גזילה מחייב רק מה שהתכוון לגזול, ורק כאשר נדון בפרשת שליחות יד יתחייב על הכל.

ביאור נוסף בשורש הענין בפרשת שליחות יד מעבר לענייני גזילה, עולה מדברי התוס' כפי שביאר התרומת הכרי, וכך, תוס' ביאר בשיטת רבי יעקב בר אבא "שנטלה ע"מ לגזולה" הכוונה שנטל לצורך עצמו. בגמ' מבואר שיטת רבי יעקב שע"מ להתחייב בשליחות יד צריך חסרון, הוקשה לתוס' היכן החסרון. ביאור תוס' שכאשר גזל הכל ונטל לצורך עצמו, יש כאן שליחות יד.

ותה התרומת הכרי על דברי התוס', אם גזל הכל, היכן דיני "שליחות יד", הרי אלו הם דיני גזילה לפי פשוטו של מקרא. מחדש התרומת הכרי בדברי התוס', אך קודם לכן מפרקים "ויוראה בעיני לומר מילתא חדתא ומיסתפינא מחברי וכ"ש מרובתי", בפרשת שומרים לא שייך לחייב את השומר מדיני גזילה, דין השומר כדין הבעלים ויד השומר כיד בעלים, בהלכות גזילה נאמר שצריך להוציא את החפץ הנגזל מיד הבעלים כפי שלמדו מ"ויגזול את החנית מיד המצר"י בשומר זה לא שייך, כל משיכה שיעשה לא תועיל לשומר לזכות בחפת בדיני גזילה כיון שלא הוציא מרשות הבעלים כיון שידו כידו. רק לאחר פרשת שליחות יד התחדש בתורה ששומר ששלח ידו דינו כמו גזילה, אבל זה רק מחמת פרשת

שליחות יד, ולא מחמת הגזילה הידועה. א"כ העומק בכוונת התוס' לפנינו, שבלא שליחות יד לא היה נעשה גזלן, והוקשה לתוס' היכן השומר שלח ידו אם צריך חסרון, אך נעשים הקניינים לגבי גזילה כדי לחייבו. ע"ז ביארו שכאשר נטל את הכל זה גופא החסרון ולכן דינים אותו בשליחות יד שיש בה חסרון.

עולה בביאור הענין, שלשיטת השיטמ"ק הריטב"א ורש"י, בפרשת שליחות יד התחדש עוד סגנון בהגדרת מעשה הגזילה ועוד אופנים לחייב בגזילה, והתורה הרחיבה את משפט הגזילה גם על אופנים שהתכוון לשלם, או התכוון לגזול מעט. אך לדעת התוס', מדין גזילה לא שייך לחייב שומר כלל, כל מה שחייב זה מהפרשה המיוחדת של שליחות יד.

סיכום הדף נושא היומי: חיוב השומר באונס. שליחות יד.

כאשר לא ייחד מקום לחבית, נשברה החבית באונס, אם נשברה **כאשר טלטל** את החבית **לצורכו** חייב, **לצורך** החבית פטור, אם נשברה **לאחר שהניח** פטור אף אם נטלה לצורכו. **כאשר ייחד מקום**, כאשר נטלה **לצורכו**, חייב בין אם נשברה מתוך ידו בין שנשברה לאחר שהניח. אך אם נטלה **לצורך** החבית פטור.

לדעת רבי יוחנן, הרישא של המשנה זה **דעת רבי ישמעאל** שגנב שלא הודיע שהשיב מועיל לצורך דיני השבה ואינו חייב יותר באחריות, לכן בנטלה לצורכו (שמוגדר כגיבה) **אם ייחד מקום** ונשבר לאחר שהניח פטור שהרי השיב למקומו של הבעלים **וכן אם לא ייחד מקום** שכל מקום שניח מוגדר להשבה. **והסיפא** של המשנה זה דעת **רבי עקיבא** שחייב כל עוד לא הודיע לבעלים, **אם לא ייחד מקום** בודאי חייב שהרי אין מקום של הבעלים שאליו משיב, ואף **כאשר ייחד מקום** חייב כיון שצריך דעת בעלים. **רבי יוחנן דקדק** את לשון המשנה בסיפא "הניחה", היינו החזיר השומר למקום שייחד הבעלים, שלרבי ישמעאל פטור שאין צריך דעת בעלים בהשבה. (בנקודה זו חלקו על רי"ח כמבואר להלן).

לדעת רבי יעקב בר אבא, רבי נתן בר אבא ורב ששת, המשנה כדעת רבי ישמעאל שלא צריך דעת בעלים כאשר משיב, אך **בסיפא שייחד** מקום מדובר שלא השיב לאותו מקום ולכן חייב שלא החזיר למקום הראוי, **וברישא** לכל מקום ששייב נקרא השבה שאין צריך דעת בעלים. **ונחלקו** בצורת פשיעתו של השומר, **לדעת רבי יעקב בר אבא**, כדי שיתחייב השומר באונס כפי האמור בפרשת שליחות יד האמורה בתורה זה באופן שיש בשליחות יד חסרון לכן מדובר שנטל השומר על מנת לגזול. **לדעת רבי נתן בר אבא**, מתחייב אף כאשר אין חסרון ולכן מדובר שנטל השומר על מנת לשלוח בה יד, כלומר ליטול מקצתה (תוס'). **ורבי ששת העמיד** שנטל את החבית ע"מ לטפס עליה, **ודקדק את לשון המשנה** "טלטלה", שאין הכוונה שנטל לעצמו, אלא השתמש בה, ומוגדר שואל שלא מדעת שהוא גזולן ומתחייב באונסין.

רב ולוי נחלקו האם כדי להתחייב בשליחות יד (שומר חינום ששלח יד בפקדון מתחייב אף על אונס) צריך שהיה חסרון או לא. **ויסו להביא ראיה** שרב סבר ששליחות יד אינה צריכה חסרון, מדין רועה שהניח את הבהמות ונכנס לעיר, ונטרפו הבהמות באונס, פטור. **אך אם הניח מקלו ותמילו**, שיש כאן שימוש לצורכו, חייב בשליחות יד. **והעמיד ר"ג**, שמדובר שנטרפו בעוד שחפצי השומר עליהם. **ולרבי שמאלא בר יצחק בשם רב** מדובר, שבהמה הלכה מחמת מכה שנתן לה הרועה ולכן התחייב אף באונסים. א"כ מוכח שרב סבר שלא צריך "חסרון" בשליחות יד. **זוהה הגמ'**, שרב אמר שהוכחשה הבהמה מחמת ההכאה ויש כאן חסרון ולכן מתחייב בשליחות יד.

לוי סבר שאף אם אין חסרון מתחייב בשליחות יד, סבר כשיטת רי"ח בשם **רבי יוסי בן הוריא**, שבפרשת שליחות יד, בשומר שגר באה למד לראשון צריך חסרון, שהרי אם כתבה תורה שליחות יד בשומר חינום הפטור מגניבה ואבידה, אך כאשר שלח את ידו מתחייב אף על אונסים, **בודאי** ששומר שגר שחייב בגניבה ואבידה שפשע ושלח את ידו יתחייב על אונסים. בהכרח הריבוי מרבה שאין צורך בחסרון. **רבי יוחנן סבר**, שאין ללמוד ק"ו משומר חינום, כיון שיש בו חומרה שמשלם כפל בטוהן טענת גנב, היינו אם טען השומר שנגנב ממנו ונשבע ע"כ ולבסוף נמצא בידו, מתחייב כפל. משא"כ בשומר שגר שאינו מתחייב כפל על טענת גניבה, היות ובוין כך חייב על גניבה. **רבי יוסי בן הוריא**, סבר שאומרים את הק"ו, כיון שחייב הקרן בוודאות אצל שומר שגר יותר חמור מהכפל בשומר חינום שבא מחמת צד הקל שיש בו שפטור על גניבה ואבידה.

לדעת רבא, פרשת שליחות יד בשומר חינום ושומר שגר נכתבה בתורה לצורך לימוד, שהרי היה מקום ללמוד את שניהם **מדין שואל**, אם שואל שמותר לו להשתמש בחפץ, חייב בשליחות יד, בודאי אלו שאין להם רשות להשתמש בחפץ. **ונכתבה פרשת שליחות יד**, א. לומר שאין צריך חסרון (כדעת לוי). ב. כדי לחייבם אף כאשר הבעלים נמצאים, שלא נאמר ששומר חינום ושגר, יהיו פטורים כשואל שאמנם חייב באונס, אולם כאשר בעליו עמו, פטור. **ולשיטת רב** ששליחות יד צריכה חסרון, ילמד מהפטוק, שומר חינום שנטען טענת גנב המתחייב בכפל, זה רק לאחר שנטען, אך אם רק טען טענה בב"ד וכבר נמצאת בידו אינו חייב.